

primo, de lumine gloriæ, falsum est constituere objectum in ratione intelligibilis, quia objectum ejus est Deus, prout in se est, qui est summe intelligibilis actu, et ideo nihil illi confert lumen creatum, ut intelligibilis fiat, sed confert potentiæ dispositionem, et vim activam, per quam sit proportionata tali objecto, ut recte explicavit D. Thomas, Quodlib. 7, art. 1, et aliis locis vulgaribus. Idem cum proportione est de lumine naturali intellectus, quatenus ostendit prima principia; nam solum est vis activa intellectus: motivum autem assentiendi primo principio non est tale lumen, sed est immediata connexio terminorum, quæ in ipso principio perspicitur, seu veritas quæ ex illa resultat, et inde sumitur objectum formale assensus, lumen autem est principium efficiens. Idem est cum proportione de medio scientifico; oportet enim distinguere inter assensus principiorum, prout sunt formales actus intellectus, et medium, prout objective in eis apparet, et ostendit veritatem conclusionis; nam de actibus ipsis probabile est esse principium activum assensus conclusionis; tamen ipsi actus non constituunt objectum formale, sed medium objective cognitum, et ita non est idem principium efficiens et constitutum objecti formalis. Denique idem est de hoc lumine sensibili; concurrunt enim ad visionem ex parte objecti, vel per modum objecti, aut mediante specie, aut seipso, juxta varias opiniones; non tamen dat potentiæ virtutem activam videndi, neque in hoc genere juvat illam; nullum enim est fundamentum ad hoc asserendum, ut ex materia de Anima, l. 3, cap. 10, supponimus.

SECTIO IV.

Utrum Deus, in quantum prima veritas, sit objectum formale fidei.

1. *In Deo triplex veritas.* — Diximus duo veluti constituere objectum formale fidei, nimirum Deum revelantem, et revelationem ipsam; et ideo de utroque sigillatim dicere, et ejus proprietates seu rationes magis explicare necessarium est. Quod ergo ad Deum attinet, oportet distinguere in illo triplicem veritatem, in essendo, in cognoscendo, et in dicendo. Prima idem est quod veritas transcendentalis Dei, in quantum tale ens est; et ideo quoad conceptum reale objectivum, coincidit cum ipsa Deitate; nam idem est esse Deum, et esse verum Deum. Veritas autem in

cognoscendo, in Deo nihil aliud est quam ipsa divina cognitio, quatenus est conformis semper rebus cognitis; unde duo spectant ad primam veritatem sub hac ratione: unum est, ut nihil ignoret, seu ut nulla veritas Deum lateat; aliud est, ut in nullo erret, seu ut nunquam falli possit, quia utrumque pertinet ad summum gradum veritatis in cognoscendo, qui nomine *primæ veritatis* significatur. Veritas in dicendo est moralis virtus voluntatis inclinans ad dicendum verum, id est, ad loquendum semper juxta mentem, quæ virtus, cum sit perfectio simpliciter, in Deo reperitur, et in summo gradu perfectionis; quæ significatur per *primam veritatem in dicendo*. Querimus ergo an Deus sub ratione veritatis, et sub qua istarum sit objectum formale fidei.

2. *Objicitur questionem hanc frustra excitari. — Occurritur.* — Sed dicet fortasse aliquis: in Deo non distinguuntur hæ veritates, imo nec veritas distinguitur a Deitate, neque ab aliis attributis Dei; quid ergo necesse est querere sub qua ratione, vel sub quo attributo Deus sit objectum formale fidei, quia non potest esse sub ratione unius, quin sub ratione omnium, si omnia sunt unum. Respondet simpliciter divinam non obstare quominus sub ratione unius attributi sit principium quarundam actionum, et non aliarum; et e contrario. Quod adeo verum est, ut sub una ratione vere tribuatur Deo aliquid, quod sub alia falso tribueretur; nam ad hoc sufficit eminentia divinæ perfectionis cum virtuali distinctione attributorum, et modo cognoscendi nostro, quo formaliter illa concipimus, ut ratione distincta. Hoc intelligitur aperte in mysterio Trinitatis, Pater enim generat Filium per intellectum, non per voluntatem; producit autem Spiritum Sanctum per voluntatem, et non per intellectum, quamvis intellectus et voluntas in re idem sint; atque eodem modo in actionibus ad extra, Deus punit in quantum justus, non in quantum misericors; parcit autem, ut misericors, non ut justus, et creat ut omnipotens, et sic de aliis. Ita ergo non secundum omnia attributa est fundamentum fidei nostræ, non enim credimus illi quia omnipotens est, imo, ut videbimus, sectione sequente, inde posset oriri aliqua difficultas credendi; nec etiam quia immensus est, hoc enim per se non refert ad credulitatem, quia non ostendit veritatem in objecto credibili, et sic est in aliis attributis; ob hanc ergo causam merito inquirunt Theologi

quodnam attributum, ex parte Dei, sit propria ratio ob quam illi adhibenda est fides, et hoc est querere sub qua ratione sit objectum formale fidei.

3. *Prima opinio. — Ejus ratio. — Impugnatur hæc opinio. — Solvitur ratio.* — In hoc ergo puncto Guillelmus Parisiensis, lib. de Fide et legibus, non longe a principio, dixit nos non credere Deo quia *verax est*, sed quia *supremus dominus* est, cui obediendum est captivando intellectum in obsequium ejus. Ratio illius est, quia si crederemus Deo propter veritatem ejus, jam crederemus ex discursu et ratione nostra, et non ex simplici fide. Sed hic auctor imprimis non assignat specificam rationem objecti fidei; nam obedire Deo, quia supremus dominus est, generale est, et commune omnibus virtutibus. Deinde non distinguit in fide id quod est voluntatis, ab eo quod est intellectus; est enim fides, formaliter loquendo, virtus intellectualis, et sic oportet illi assignare objectum formaliter pertinens ad intellectum; tamen etiam habet honestatem moralem, quatenus objicitur voluntati, et per motionem ejus captivatur intellectus in obsequium Dei; Deus ergo, ut præcipiens, vel ut supremus dominus, spectare potest ad fidem, ut cadit sub quamdam voluntatem honestam; hic autem inquirimus proprium fundamentum ejus, ut virtus intellectualis est, et in hoc sensu manifestum est nos non credere Deo, quia dominus est, sed quia testimonio suo facit credibiles veritates, seu fide dignas. Neque contra hoc urget aliquid prædicta ratio Guillelmi, quia non est contra fidei simplicitatem, quod tendat in suum objectum, quatenus verum apparet, et credibile, quod habet ex eo quod divina veritate informat, ut videbimus; an vero in hoc intercedat aliquis discursus, postea dicemus.

4. *Secunda opinio Aureoli. — Ejus fundamentum. — Confirmatur.* — Secunda ergo opinio est Deum, sub ratione *deitatis*, esse objectum formale fidei. Tribuitur D. Thomæ 1 p., q. 1, art. 7; sed, ut supra dixi, ibi loquitur de objecto quod, non de ratione formali *sub qua*, seu *propter quam*, de qua nunc loquimur. Tribui etiam solet Scoto, in 3, dist. 23, quia nonnulla argumenta proponit contra sententiam dicentem Deum, sub ratione *primæ veritatis*, esse objectum formale fidei; sed ibi disputando procedit, non definiendo. Tenuit ergo illam sententiam Aureolus, ut Capreolus refert, in 3, dist. 24, art. 2, circa

finem. Fundamentum ejus fuit, quia illud est objectum formale alicujus virtutis, in quod fit ultima resolutio ejus; sed fides ultimo resolvitur in Deitatem: ergo. Probatur minor, nam si queramus cur credimus Deo, proxime quidem recte respondebimus: Quia verax est; tamen si ulterius queratur cur sit verax, respondendum est: Quia Deus est; ergo ultima resolutio fit in Deitatem ipsam; nam si ulterius queratur cur sit Deus, non est alia responsio, nisi quia ex se talis est. Et confirmatur, nam credimus Deo quatenus verus est; sed est verus quatenus est Deus; ergo credimus illi quatenus Deus est, et hoc est esse objectum formale. Et ab hac opinione non omnino dissentiant Capreolus, supra respondendo ad argumentum Aureoli, et Cajetanus hic, dub. 1; quamvis enim dicant veritatem Dei esse rationem formalem objecti, nihilominus addunt non esse excludendam Deitatem, quia non potest Deus esse ratio credendi ut verus nisi sit etiam ut Deus verus.

5. *Tertia opinio quam indicat Bonaventura. — Ejus fundamentum.* — Tertia opinio esse potest, Deum, sub ratione *primæ veritatis in cognoscendo*, esse objectum formale fidei. Hanc significat Bonaventura, in 3, dist. 24, art. 1, q. 2; et videntur sequi aliqui moderni ut Valent. tom. 3, disput. 1, q. 1, punct. 1, sub *Difficultatum quarundam, etc.* Fundamentum autem esse potest, quia veritas cujuscumque testis præcipue resolvitur in certam scientiam, et veram cognitionem ejus; ideo enim testis oculatus præfertur illi, qui ex auditu tantum testificatur. Et fortasse ob hanc causam Joannes Evangelista, ut testimonium Christi commendaret, dixit in c. 1: *Deum nemo vidit unquam; unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*; sicut de Spiritu Sancto dixit Paulus, quod *omnia scrutatur, etiam profunda Dei*, quia testimonium fidei est ex revelatione Spiritus Sancti; sic ergo veritates fidei proponuntur nobis, ut scitæ a Deo; et ideo credimus illas, ut divinas et infallibiles, quia Deus in sua scientia falli non potest; ergo veritas Dei in cognoscendo est objectum formale fidei.

6. *Quarta opinio quorundam recentiorum. — Ejus fundamentum. — Confirmatur. — Explicatur hæc confirmatio.* — Alii vero e contrario dixerunt primam veritatem in dicendo esse objectum formale fidei. Ita sentiunt frequentius Theologi, et D. Thomas, art. 1, ubi etiam Cajetanus et alii. Fundamentum autem esse potest, quia in tantum adhibetur alicui fides,

in quantum de illo habetur existimatio quod sit fidelis et verax in verbis suis; ergo veritas dicentis, ut sic, est ratio credendi in omni fide; veritas autem dicentis, ut dicens est, est illa veritas quæ inclinatur ad servandam veritatem in verbis, quam appellamus veritatem in dicendo; ergo Deus, ut est prima veritas in hoc genere, est objectum formale perfectissimæ fidei, qualis est fides infusa seu Theologica. Et confirmatur: nam si conferamus has duas veritates in cognoscendo et in dicendo, hæc posterior multo magis necessaria est, et quodammodo sola sufficit ut dicenti fides adhibeatur. Quantumvis enim aliquis sit sapiens et veritatem cognoscat, si non sit studiosus et rectus in verbis suis, non potest illi adhiberi fides; si autem verax sit in loquendo, etiamsi minus sapiat, dignus fide habetur, quia qui est fidelis in verbis, non affirmat nisi quæ scit, et certa pro certis, et dubia pro dubiis. Et ideo ex vi solius virtutis veritatis, censetur quis dignus fide; ergo hæc veritas in summo gradu existens in Deo, est sufficiens ratio formalis objecti fidei. Quod ita potest explicari, quia etiamsi per impossibile Deus aliquid ignoraret, nihilominus veracitas ejus esset sufficiens ratio credendi illi, quia sciremus nihil affirmare nisi quod novit, vel prout novit. Unde illi Theologi, qui dicunt Deum non certo cognoscere futura conditionata, quæ nunquam absolute futura sunt, consequenter dicunt illa non revelari a Deo, ut certo futura, sed juxta inclinationem causarum, ut veritas Dei in dicendo semper sit certa; ergo hæc est sufficiens ratio objecti fidei.

7. *Judicium de adductis opinionibus, et vera quæstionis resolutio.* — Inter has sententias hæc ultima videtur propinquius ad veritatem accedere, et si necessarium esset aliquam illarum eligere, ea esset præferenda. Vera tamen resolutio est, has duas veritates, seu perfectiones in cognoscendo et dicendo, constituere, nostro modo intelligendi, in Deo summam quamdam auctoritatem in testificando, ratione cujus dignus est certissima et indubitata fide, atque ita hanc Dei auctoritatem esse objectum formale fidei, et sine dubio hoc significare voluerunt antiqui Theologi relati a Valentia supra, sub § *Primam veritatem*, etc., quando fere omnes dixerunt Deum, sub ratione primæ veritatis, esse objectum formale fidei; neque dissentiant, ut arbitror, auctores tertiæ et quartæ sententiæ. Declaraturque breviter, nam ad fidem testificantis

duo sunt necessaria: unum est ut falli non possit; nam alias, quantumvis sit rectus et prudens in loquendo, timeri potest ne fallatur; aliud est, ut non decipiat, nec voluntarie alios fallat, ut satis probatum est, et per se patet. Ad primum autem istorum necessaria est veritas in cognoscendo; ad secundum autem, necessaria est veritas in dicendo; ergo utraque occurrit in objecto formali fidei. Necessarium autem est ut utraque sit prima in suo genere; nam, ut dixit D. Thomas, 2. 2. q. 17, art. 5, necessarium est ut in quacumque virtute Theologica formale objectum ejus sit regula in suo ordine suprema, et non indigens alia regula; ut in charitate, est summa bonitas; in spe, summa fidelitas, vel potentia: ita ergo in fide est summa veritas in utraque ratione *cognoscendi et loquendi*, et hoc est esse *primam veritatem*. Nec propterea multiplicantur rationes formales in objecto fidei, sed e duobus attributis, nostro modo intelligendi, coalescit una suprema ratio formalis, quæ nomine veritatis seu auctoritatis testificantis significari potest.

8. *Quid respondendum ad fundamenta illarum opinionum.* — Atque ita nihil est necessarium respondere ad tertiam, et quartam sententiam; omnia enim quæ dicunt admittimus; neutram autem per se solam sufficere dicimus, ad supremam auctoritatem testimonii divini. Ad secundam autem de *Deitate*, respondemus *Deitatem* sub hoc tantum conceptu non satis explicare rationem formalem objecti fidei, ut satis constat ex dictis. Deinde dicimus fidem, quatenus fides est, non resolvere suam credulitatem in Deitatem, ut deitas est; nam, licet in re ipsa Deus sit prima veritas, quia est Deus, nihilominus fides ad credendum non spectat unde habeat Deus primam veritatem, sed tantum considerat quod illam habeat. Unde ad hoc explicandum possumus uti hac conditionali præcisione: nam si Deus esset prima veritas, modo explicato, quamvis non esset Deus, esset sufficiens objectum et ratio credendi; ergo signum est Deitatem non ingredi objectum formale, sed esse veluti radicem ejus, aut quasi generale prædicatum in illa inclusum, quod fortasse voluerunt Capreolus et Cajetanus. Tandem explicari potest ex objecto visus: est enim coloratum objectum formale visus, quatenus colorem habet; habet autem colorem quia habet talem mixtionem primarum qualitatum, et nihilominus hæc mixtio primarum qualitatum non pertinet ad objec-

ium formale visus, sed est radix illius; quod ergo ibi realiter invenitur, in Deo considerari debet nostro concipiendi modo, et ad hoc sufficit virtualis distinctio divinarum perfectionum, ut diximus.

SECTIO V.

Utrum de ratione primæ veritatis sit non posse fallere seu mentiri, et hoc sit necessarium ad objectum formale fidei?

1. *Introductio ad præsentem quæstionem.* — *Loquendo de Deo, non distinguitur falsum dictum a mendacio.* — *Explicatur hæc confirmatio.* — *Alia formalis.* — In præcedenti sectione, fere supposuimus esse in Deo perfectionem quam nunc inquirimus, non tamen illam probavimus; et ideo hanc veritatem confirmare, et explicare necesse est, quia nec defuerunt hæretici illam negantes, neque Catholici qui illam in dubium revocarent. Coincidit enim hæc quæstio cum illa, an Deus possit mentiri; nam, licet mendacium et falsum dictum in hominibus distinguantur, in Deo distingui non possunt. Mentiri enim est falsum dicere ex intentione, seu cogitando vel cognoscendo falsum esse quod dicitur, ut tradit Augustinus, in libris de Mendacio et Contra mendacium; et Gratian., referens multa ex Patribus 2. 2, quæstione secunda, per totam. Unde duplex distingui solet falsitas dicentis: una materialis, et alia formalis; materialis est, quando aliquis putans esse verum quod dicit, decipitur et decipit, et tunc non committitur mendacium; poterit tamen committi levitas et temeritas in loquendo, quæ indirecte participet malitiam mendacii propter periculum; formalis autem falsitas est, quando quis, cognoscens falsum esse quod dicit, illud affirmat, aut cognoscens esse verum, illud negat; et hoc est proprie et directe mendacium. Possumus addere tertium membrum de mendacio formaliter tali, licet materialiter contingat verum esse quod dicitur; si quis enim existimet falsum esse quod loquitur, licet in hoc decipiatur, quia revera ita est sicut loquitur, nihilominus mendacium committit, quia contra mentem loquitur, in quo ratio mendacii consummatur, ut tradit D. Thomas 2. 2, q. 141, et reliqui Scholastici, in dist. 38, cum Augustino, lib. de Mendacio, c. 3, et Contra mendacium, c. 12, et in aliis locis, quæ referuntur in Decreto ubi supra; in Deo autem non locum habet decep-

tio vel falsitas verborum materialis, quia nihil ignorat, nec opinatur, nec judicat verum quod falsum est, nec falsum quod verum est, et ideo non potest loqui falsum quin mentiatur, id est, contra suam mentem loquatur; atque ita hæc duæ quæstiones in Deo una sunt.

2. *Error Priscilianistarum, Deum sæpe dixisse falsum.* — *Ad quatuor capita reducuntur loca Scripturæ quibus hic error fundatur.* — Circa quam errarunt Priscilianistæ, hæretici dicentes non solum posse Deum dicere falsum, sed etiam sæpius dixisse. Ita refert Augustinus, l. Contra Mendac., c. 2, et de Hæresibus, in 70, et Prateol. verb. *Priscilianistæ*, numero nono, afferebantque illi hæretici varia loca Scripturarum, quæ falsitatis arguebant, quibus nunc ex professo respondere non possumus, quia id magis pertinet ad tractatum de Scriptura; adducuntur autem per singula a Valent., tom. tertio disp. punct. 3; eisque abunde satisfacit post Bellarm., l. 1. 1. controv. 1. Solum adverteo ad quatuor capita revocari posse quæ obijciunt. Primum est aliquorum locorum quæ videntur inter se habere contrarietatem, seu repugnantiam, nam qui dicit contraria, necesse est ut in aliquo eorum falsum dicat. Sed hæc conciliantur facile juxta verum sensum utriusque loci, ut videre licet in Augustino, in libris de Concordia Evangelistarum, et in expositioribus Scripturæ, et aliqua ex his locis tetigit Cano, l. 2 de Locis. Secundum caput est eorum in quibus viri Sancti, et divino Spiritu ducti, falsum dixerunt, ut cum Jacob dixit: *Ego sum filius tuus primogenitus*; et Abraham cum dixit: *Ego et puer revertemur ad vos*, cum tamen cogitaret filium sacrificare, et similia. Sed hæc parvi momenti sunt, quia non constat hos et similes Patres in singulis verbis spiritu Dei fuisse locutos; ut homines autem potèrant interdum lingua delinquere, præsertim leviter, et ita quidam Theologi illos accusant, alii excusant, et hi probabilius loquuntur, et est facile, propter verborum amphibologiam vel metaphoram, et Patres frequentius ita de illis sentiunt, præsertim Augustinus, dictis libris de Mendacio, et in aliis locis quæ referuntur in dicta quæstione Decreti. In tertio capite continentur quædam promissiones vel prædictiones Dei, quæ non videntur impletæ. Quartum caput continet loca in quibus dicitur Deus aliquando decipere homines, de quibus pauca statim dicam. Neque contra hanc hæresim oportet amplius disputare; tum quia destruit Scripturarum fi-